

สรุปผลการนำร่องการตรวจเยี่ยมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Visit) กรณีการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง ปีงบประมาณ 2553

ในปีงบประมาณ 2553 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ดำเนินการนำร่อง การตรวจเยี่ยมการจัดการศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Visit) กรณีการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง โดยติดตามตรวจสอบการจัดการศึกษาตามกฎกระทรวงและประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้รับความร่วมมือจากสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 9 แห่ง เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 2 แห่ง เอกชนจำนวน 7 แห่ง และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งหมด 20 คน เข้าร่วมโครงการนำร่องเพื่อเป็นการนำไปสู่การพัฒนากระบวนการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาที่สนับสนุนการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา โดยสรุปประเด็นการดำเนินการตรวจเยี่ยม ดังนี้

1. การดำเนินการตรวจเยี่ยม มีองค์ประกอบสำคัญและผลการดำเนินการตรวจเยี่ยม ดังนี้

1) **เนื้อหาในการตรวจเยี่ยม** เป็นการติดตามตรวจสอบการจัดการศึกษา โดยมีขอบเขตตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ กฎกระทรวง และประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษาในเรื่องการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง รวมทั้งติดตามการจัดการศึกษาในเชิงคุณภาพโดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องตามประกาศ ทั้งหมด 7 ด้าน ประกอบด้วย

1.1) **ด้านหลักสูตร** ศูนย์การจัดการนอสถานที่ตั้งทั้ง 9 แห่ง ส่วนมากมีการเปลี่ยนแปลงไปจากที่ได้แจ้งให้ กกอ. รับทราบแล้ว และส่วนมากเป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาเพื่อรองรับผู้เรียนที่มีงานทำแล้วและต้องการเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษาให้สูงขึ้น ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

- **กลุ่มผู้เรียน** ส่วนมากเป็นบุคลากรในองค์กรท้องถิ่นของรัฐและเอกชน เช่น อบต. หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษาให้สูงขึ้น และกลุ่มผู้เรียนที่จบจากโรงเรียนระดับอาชีวศึกษาโดยตรง ซึ่งมีความต้องการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับ ปวส. ให้กับผู้เรียนในโรงเรียนนั้นๆ ให้สูงขึ้น

- **การเรียนการสอน** ส่วนมากเป็นการจัดการเรียนการสอนในวันเสาร์หรืออาทิตย์ และใช้เวลาทั้งวัน ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ทำให้นักศึกษาขาดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และได้รับความรู้ไม่ได้มากเท่าที่ควร ขาดการทบทวนบทเรียน และอาจารย์ไม่มีการเตรียมสื่อการเรียนรู้อหรือสิ่งสนับสนุนให้กับนักศึกษาได้เต็มที่

- **การวัดและประเมินผล** การสอบและการจัดทำข้อสอบมีมหาวิทยาลัยเอกชนบางแห่งที่มีกลไกการออกข้อสอบโดยมีคณะกรรมการออกข้อสอบ เพื่อให้เป็นข้อสอบที่เป็นมาตรฐานที่ใช้กับในที่ตั้งและนอสถานที่ตั้ง แต่ส่วนมากศูนย์ฯ ยังไม่มีกลไกที่จะสร้างมาตรฐานการวัดและประเมินผลทั้งในที่ตั้งและนอที่ตั้งให้มีมาตรฐานเดียวกัน

1.2) **ด้านอาจารย์** ซึ่งมีประเด็นพิจารณาทั้งหลักเกณฑ์ของการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งในประเด็นสำคัญ คือ

- **อาจารย์ประจำหลักสูตร** มีบางส่วนที่สามารถจัดอาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 5 คน เป็นคนละชุดกับอาจารย์ประจำหลักสูตรในสถานที่ตั้ง และส่วนมากยังเป็นอาจารย์ชุดเดียวกันกับในสถานที่ตั้ง

- **คุณวุฒิอาจารย์** ส่วนมากอาจารย์มีคุณวุฒิในระดับปริญญาโท ทั้งนี้มีอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ประจำหลักสูตรบางส่วนที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีในสัดส่วนที่เป็นไปตามเกณฑ์และพบว่าคุณวุฒิของอาจารย์ส่วนหนึ่งมีคุณวุฒิไม่ตรงกับสาขาที่เปิดสอน

- **การวิจัย** ส่วนมากอาจารย์ผู้สอนในศูนย์นอกสถานที่ตั้งยังไม่มีในการทำวิจัยเท่าที่ควร ยังจัดทำเพียงการวิจัยชั้นเรียนและวิจัยสถาบันเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาที่อาจารย์สอน

1.3) **ด้านอาคารสถานที่** สถาบันอุดมศึกษาทั้ง 9 แห่ง จะมีความร่วมมือกับโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาที่ผลิตผู้เรียนในระดับ ปวช. และปวส. ซึ่งอาคารมีสภาพแวดล้อมและความพร้อมเหมาะที่จะจัดการเรียนการสอนได้ และพบว่าซึ่งแห่ง มีความร่วมมือในการจัดการศึกษาออกสถานที่ตั้งในเชิงพื้นที่ ดังนี้

- จัดการศึกษาออกสถานที่ตั้ง **ในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน** กับในที่ตั้งโดยต่างอำเภอ ซึ่งพบว่านักศึกษาจะสามารถใช้ทรัพยากรและทำกิจกรรมร่วมกับในสถานที่ตั้งได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมาก รวมทั้งอาจารย์สามารถดูแลนักศึกษาได้อย่างทั่วถึง **ซึ่งมีสถาบันอุดมศึกษาในลักษณะนี้ จำนวน 3 แห่ง**

- จัดการศึกษาออกสถานที่ตั้ง **ในพื้นที่ต่างจังหวัดและต่างภูมิภาค** กับในสถานที่ตั้งหลัก เช่น จากภาคเหนือไปภาคอีสาน จากภาคเหนือไปภาคกลาง และจากภาคกลางไปภาคใต้ **มีจำนวน 4 แห่ง** ซึ่งจะพบว่าอาจมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ รวมทั้งงานทางด้านวิชาการของศูนย์นอกสถานที่ตั้งอาจจะไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้เป็นมาตรฐานเดียวกับในสถานที่ตั้งอย่างที่คาดหวัง

- จัดการศึกษา**ในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง** ในระยะทางใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง มีอยู่จำนวน 2 แห่ง ซึ่งพบว่านักศึกษาจะสามารถใช้ทรัพยากรและทำกิจกรรมร่วมกับสถานที่ตั้งหลักได้สะดวกและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งอาจารย์สามารถดูแลนักศึกษาได้

1.4) **ด้านสิ่งสนับสนุนการศึกษา** ศูนย์นอกสถานที่ตั้งส่วนมากใช้สิ่งสนับสนุนการศึกษาร่วมกับสถานศึกษาที่มีความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน โดยทั่วไปยังไม่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรีซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน ซึ่งศูนย์การจัดการศึกษา ส่วนมากจัดสิ่งสนับสนุนหนังสือ/ตำราเรียนในห้องสมุด และระบบ e-Learning เพื่อการทบทวนของนักศึกษาและให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลาอย่างไม่เพียงพอและมีเพียงบางแห่งที่สามารถนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนการเรียนรู้ออกของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5) **ด้านการบริการการศึกษา** ส่วนมากยังไม่มีระบบการบริการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา จะมีเพียงอาจารย์ประจำศูนย์ที่ทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาก็ต่อเมื่อนักศึกษาร้องขอ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาควรพิจารณาที่จะมีกิจกรรมการให้คำปรึกษาอย่างเป็นระบบมากกว่านักศึกษาในสถานที่ตั้ง และส่วนมากยังไม่มีระบบบริการอิเล็กทรอนิกส์ให้กับนักศึกษา เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างในที่ตั้งและนอกสถานที่ตั้ง เช่น ระบบการรายงานผลการเรียน การลงทะเบียน เป็นต้น และมีเพียงบางศูนย์ฯ ที่จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์เพิ่มเติมให้กับนักศึกษาและทำกิจกรรมร่วมกับสถาบันในที่ตั้งได้

1.6) **ด้านนักศึกษา** นักศึกษาส่วนมากที่ศึกษาต่อเป็นนักศึกษาที่มีงานทำอยู่แล้ว และมีความตั้งใจต้องการศึกษาต่อ เพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษาและปรับเปลี่ยนหน้าที่การงานของตนเองให้สูงขึ้น นอกจากนี้ยังมีนักศึกษาบางส่วนที่เป็นนักศึกษาที่ยังไม่มีงานทำและมี ความ

ต้องการพัฒนาตนเอง โดยการเปรียบเทียบความสามารถของตนเองกับนักศึกษาที่อยู่ในที่ตั้งและสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ

1.7) **ด้านการบริหารจัดการ** ศูนย์การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งบางส่วนมีการประสานและทำงานร่วมกับสถาบันในที่ตั้งน้อยมาก และบางส่วนสามารถประสานงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 9 แห่งมีรูปแบบการบริหารจัดการ ดังนี้

- ผู้บริหารและบุคลากรของศูนย์มีทั้งที่มาจากในสถานที่ตั้งและจัดหาทำหน้าที่บริหารจัดการรวมทั้งประสานงานวิชาการของหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนให้กับศูนย์ทั้งหมด

- เป็นบุคลากรของสถานศึกษาที่มีความร่วมมือเข้ามามีส่วนทำหน้าที่บริหารจัดการศูนย์ฯ และประสานงานวิชาการของศูนย์กับสถาบันในที่ตั้ง โดยอาจารย์มีทั้งที่มาจากในที่ตั้งส่วนมากมาทำหน้าที่สอน และมาจากท้องถิ่น ทั้งนี้บุคลากรยังขาดความรู้และความเข้าใจในเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา

2) **ขั้นตอนและวิธีการ** มีรูปแบบเป็นการติดตามและตรวจสอบด้วยวิธีการ ดังนี้

2.1) พิจารณาคัดเลือกสถาบันที่เข้าตรวจเยี่ยมโดยเลือกศูนย์การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งที่ผ่านการรับทราบจาก กกอ. และเสนอความเห็นขอรับการตรวจเยี่ยมจากคณะกรรมการการอุดมศึกษา

2.2) จัดทำแผนและข้อมูลเบื้องต้นที่ได้รับรายงานจากสถาบันอุดมศึกษาที่จะตรวจเยี่ยมให้ผู้ทรงคุณวุฒิศึกษาและพิจารณา

2.3) ชี้แจงแนวทางการตรวจเยี่ยมและคู่มือให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับทราบ ก่อนดำเนินการตรวจเยี่ยม

2.4) ดำเนินการตรวจเยี่ยมในสถาบันอุดมศึกษา โดยใช้วิธีการ ดังนี้

- การอภิปรายการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารและคณาจารย์รวมทั้งนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา

- การสัมภาษณ์ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาโดยมีขอบเขต การสัมภาษณ์ตามเนื้อหาที่กำหนด

- การเยี่ยมชมห้องเรียนอาคารสถานที่และสิ่งสนับสนุนทางการจัดการศึกษา และการบริการให้กับนักศึกษาที่สถาบันจัดให้กับนักศึกษา

- สรุปผลการตรวจเยี่ยมและให้ข้อเสนอแนะแก่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษา

3) **ผู้ทรงคุณวุฒิ** ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากกรรมการสภา ผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจาก รัฐมนตรีคัดเลือก ผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะกรรมการการอุดมศึกษา และอนุกรรมการหลักทั้ง 6 ด้านของ กกอ. รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากระบบการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการนำร่องรวมทั้งสิ้น 20 คน ประกอบด้วย

- คณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 4 คน

- คณะอนุกรรมการหลักทั้ง 6 ด้าน จำนวน 5 คน

- กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวน 7 คน

- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการประกันคุณภาพ จำนวน 3 ท่าน

- ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 1 ท่าน

4) **ระยะเวลา** ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการตรวจเยี่ยมตามขั้นตอนที่กำหนดแห่งละวัน

5) ข้อดีและข้อเสียของการตรวจเยี่ยมจากการนำร่องพบว่าการตรวจเยี่ยม (Peers Visit) มีทั้งข้อดีและข้อเสีย คือ

- ข้อดีพบว่าเป็นกลไกที่สามารถเข้าถึงและรับทราบถึงปัญหาการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาว่ามีสภาพเป็นเช่นไร และสามารถใช้เป็นเครื่องมือเชิงรุกเพื่อการเฝ้าระวังป้องกัน และเชิงรับเพื่อการแก้ปัญหาให้กับผู้บริหารระดับนโยบาย รวมทั้งสร้างความเชื่อมโยง การถ่ายทอดประเด็นเชิงนโยบายไปยังสถาบันอุดมศึกษาได้ หากมีการพัฒนาและวางระบบอย่างครอบคลุม

- ข้อเสียคือไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง เพราะต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ และใช้เวลาในการเดินทางและตรวจเยี่ยม นอกจากนี้ อาจมีมหาวิทยาลัยที่ถือโอกาสใช้กลไกการตรวจเยี่ยมเป็นเครื่องมือในการโฆษณาประชาสัมพันธ์หาประโยชน์ให้กับมหาวิทยาลัยของตนเอง และอาจให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนแก่ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงต้องมีการปรับปรุงระบบการตรวจเยี่ยมเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้มีความชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป